

Församlingsbladet

Svärdsjö
Enviken
Sundborn

LJUS I MÖRKRET

Sommaren är över och kylan och de mörka kvällarna kommer. Då får vi tända ljus för varandra och oss själva och påminna oss om att trots allt mörker så finns alltid ljuset där.

Se var och när på sid 3

ALLHELGONAHELGEN	sid 3
VÅRENS KONFIRMANDER	sid 15
FILMKVÄLL I SVÄRDSJÖ	sid 15
SAMLINGAR MED FAMILJETEMA	sid 18
NY KANTOR I SUNDBORN	sid 22

Stanna upp, reflektera och minns

Nu är det september månad och hösten har kommit på riktigt. Luften är kallare och bladen gulnar på träden. Vardagen gör sig gällande – förskola, skola, arbete, gemenskapsträffar av olika slag... Kanske känns det avlägset att tänka på Allhelgonahelgen, men tiden tenderar att springa och det står inte på förrän vi är där. I det här numret av Församlingsbladet, som täcker perioden september till och med november, har vi valt att lägga lite extra fokus på just Allhelgona; sorgen över de som vi har mist och glädjen över vad de har fått betyda i våra liv.

Allhelgonahelgen är en högtid som engagerar många människor. Kyrkogårdarna lyses upp i höstmörkret av alla ljus, och det brukar vara en stor upplevelse att vandra runt gravarna då. Minnesgudstjänsterna, där vi tänder ljus och minns de som har avlidit under året, är välbesökta. Allhelgonahögtiden påminner oss om livets förgänglighet, om tidens gång och om vår egen dödlighet. En tid att stanna upp, att reflektera och minnas.

För en del kan obearbetad sorg väckas upp på nytt. Sorg sägs vara själens sätt att läka inre sår. Förlust är en slags sår som vi bär på och behöver hantera för

att kunna gå vidare. Livet blir aldrig som förr när vi har mist en älskad människa, men sorgen ändrar form med tiden. Det är viktigt att vi får utrymme att sörja och att få prata om vad som har hänt. I vårt pastorat erbjuder vi varje termin alla som mist sin livskamrat, att delta i en sorgegrupp. Att få dela sin sorg med andra som är i en liknande situation, är ofta läkande. Vi får dela våra tankar med varandra, och vi kan alltid dela våra tankar med Gud som ser och förstår oss i alla livets skeenden, inte minst de svåra och ensamma.

I det här numret av församlingsbladet kan du läsa mer om sorgebearbetning och om vägar vidare. Om du önskar samtala med någon, kontakta gärna pastoratets präster eller diakon, kontaktuppgifter finns i församlingsbladet och på hemsidan.

Med önskan om en riktigt fin höst

Kalle Bengtz
kyrkoherde

Vet du någon som inte får sitt Församlingsblad? Kontakta oss 0246-79 89 01.

Syförening

SVÄRDSJÖ

Vi träffas kl 13.30-15.00 på Svärdsjö församlingsgård, förutom 8/11 som är i Sockenstugan i Enviken.

Torsdag 29/9

Torsdag 13/10

Torsdag 27/10

Tisdag 8/11, Sockenstugan i Enviken

Torsdag 24/11

Ledare: Malin Persson Bengtz,
tel 076-8300269

SOPPLUNCH

SUNDBORN

Församlingshemmet

Onsdag 5 oktober och 9 november

Kl 12.00-14.00

Då serveras soppa och bröd och något gott till kaffet. Kostnad 60 kr.

Himmel och pannkaka

En himmelsk andakt i Sundborns kyrka och därefter pannkakor och pyssel i församlingshemmet.

17 NOVEMBER KL 17.00-19.00

Om du vill ha pannkakor så anmäl dig till Stina Berglund senast samma vecka.
christina.stoor.berglund@svenskakyrkan.se

Allhelgonahelgen

FREDAG

KL. 15.00 CAFÉ i Svärdsjö sockenstuga
-18.00 arrangerat av Svärdsjö syförening

KL. 18.00 MINNESGUDSTJÄNST
Lumshedens kapell

LÖRDAG

KL. 15.00 CAFÉ i Svärdsjö sockenstuga
-18.00 arrangerat av Svärdsjö syförening

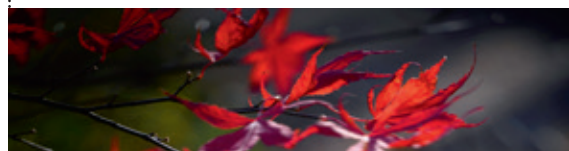
KL. 16.00 MINNESGUDSTJÄNST
Envikens kyrka

KL. 18.00 MINNESGUDSTJÄNST
Svärdsjö kyrka

KL. 18.00 MINNESGUDSTJÄNST
Sundborns kyrka

SÖNDAG

KL. 11.00 MÄSSA
Svärdsjö kyrka

Vi samarbetar med

sensus

Margareta Ericsson, Toftbyn, var med i pastoratets sorgegrupp våren 2022.

Berätta, hur var det?

– Ja, jag tvekade inte en sekund att anmäla mig när inbjudan om att vara med i en sorgegrupp kom, även om det hade hunnit gå över ett år sen min Stig dog. För andra var dödsfallet tätare inpå, men det gjorde absolut ingenting. Vi fick berätta och lyssna på varandra och det var väldigt givande. Vågar jag säga ”trevligt”? Varje gång jag gick från träffen kändes stegen lite lättare.

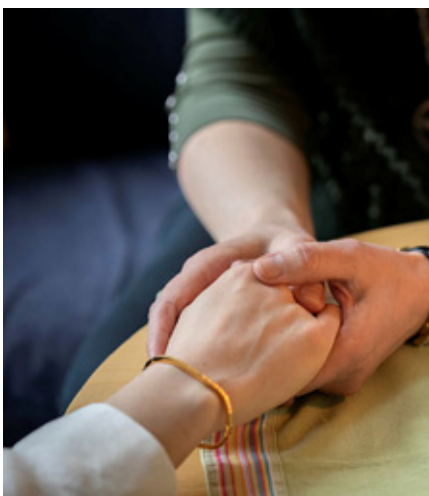
– Det var olika teman varje gång, vilket gjorde det lättare att komma igång med att prata.

– Jag tror inte att man ska vara ensam med sin sorg. Såklart är vi olika vi människor, och jag är en sån som vill träffa folk och att det ska hända saker. Risken att bara sitta hemma kan nog leda till att man blir bitter.

– Nu har jag börjat vara med på Syföreningsträffarna i Enviken och även gå på veckomässan de gånger jag kan. Så tack vare att jag var med i sorgegruppen har jag fått ett helt nytt sammanhang och det känns bra.

– Jag kan verkligen rekommendera att våga ta chansen att vara med.

Berättat för Jenny Årnlöv

Vi är utrustade med varandra

Det krävs lite extra för att höra av sig till en vän som förlorat en nära anhörig. Det är lätt att känna sig tafatt. De flesta av oss trivs i stället bäst där vi känner att vi gör nytta och uppskattas. Vi lever i en lösningsorienterad kultur där vi fostras att vara rationella och effektiva. När livet drabbar på ett sätt som inte låter sig lösas på ett enkelt sätt så fungerar inte de verktyg vi är vana att använda i livet. Har vi inga egna erfarenheter av död och förluster står vi ofta handfallna när någon i vår närhet är i sorg. De glada tillropen fastnar i halsen. Peppande ord faller platt till marken. Eftersom det inte finns några lösningar eller tips på hur man kan komma ur sorg kan vi lätt känna att vi inte har något att bidra med. Eller så kan vi vara rädda för att göra fel. Resultatet blir att vi låter bli att höra av oss, eller går över till andra sidan gatan när vi möter den som drabbats så att vi inte behöver konfronteras med vår egen osäkerhet.

Men det är som den kristna poeten Ylva Eggehorn skriver ”Vi är utrustade med varandra” och vi kan göra verklig skillnad om vi förstår det. När det oförutsedda händer behöver vi varandras närvaro och deltagande. Det

är egentligen inte vad vi säger som är viktigt utan att vi visar att vi finns där. Att den som sörjer får vara just där han eller hon är och inte behöver göra om sig, för vår skull.

När man är i sorg känner man sig ofta väldigt ensam. Att då få känna kärlek och acceptans från omgivningen gör att man känner sig mindre ensam. Att andra tar den kontakt man inte själv orkar och sedan står kvar också när tiden går betyder mycket. I mitt arbete har jag genom åren mött många människor som sörjer och jag har fått ta del av olika berättelser om hur människor funnits där för andra när livet har gått sönder. De som knackat på och med sin närvaro lyssnat, stöttat, kommit med matlådor och hjälpt till med praktiska saker och genom det visat att livet trots allt fortgår. Genom deras handlingar växer ett mönster fram och visar att vänskap och kärlek bär livet vidare. Det är vackert! Tänk att vi kan vara den människan för en annan. Det är värt att utmana sin rädsla och osäkerhet för det.

Camilla Vallhagen
präst Sundborn

När pappa dog

Döden har många olika ansikten – orsak, ålder, situation. Vi människor närmar oss den på skilda sätt; sorg och saknad tar sig en mängd olika uttryck. Det finns förstås inget rätt och inget fel sätt, det viktiga är att sorgen får finnas och ta den tid den tar. Men kanske kan vi också hjälpa den lite på traven?

Strax innan min pappa dog, var jag på studiebesök med en konfirmandgrupp på en begravningsbyrå. Vi fick förstå att det är många saker anhöriga kan göra i samband med ett dödsfall, som jag fram till dess inte vetat om. När pappa somnade in på Hudiksvalls lasarett, han dog i lungcancer, kunde jag därför föreslå för mamma och mina syskon att vi skulle göra i ordning pappas kropp själva. Jag åkte och hämtade de kläder mamma önskade, pappas rakapparat och nagelsax och tillsammans gjorde vi varsamt honom så fin som vi kunde. Omsorgen fick uttryckas en sista gång, det blev mer verkligt att han var död och vi visste exakt hur han låg, hur han såg ut och vad han hade på sig. Den stunden har mamma tackat mig otaliga gånger för, den hjälpte oss alla i vår sorgprocess.

Jenny Ärnlov
präst Enviken

Vad kan du själv göra i samband med anhörigs dödsfall och begravning?

Det finns många saker som de anhöriga kan ordna med själv i samband med att någon avlider. Om ni inte vill ordna allt själva, kan begravningsbyråerna oftast hjälpa till med det du önskar. Det går också bra att kontakta präst eller pastoratets expedition.

Begravningslagen reglerar gravsättning och kremering, däremot inte kring begravningsceremonin, det är upp till de anhöriga att besluta kring. Rent konkret förhåller det sig på det här sättet.

Kista eller urna

Kan köpas hos begravningsbyråer. Det går även att använda egentillverkad kista/urna. Om du har tänkt att göra det, kontakta kyrkogårdspersonalen för samtal kring mått och material.

Gravsättning

När man har jordbegravning gravsätts kistan. Väljer man i stället kremering är det möjligt att gravsätta urnan eller att själv sprida askan i hav eller natur. För det krävs tillstånd och det söker man hos Länsstyrelsen.

Gravsten eller liknande

Kanske hittar man en enkel natursten eller vill utforma ett eget kors. Det är möjligt att själv ordna med utformningen, i samråd med kyrkogårdspersonalen.

”Svepning” – att klä den döde

Du kan själv göra i ordning den döde, det kallas ”svepning”. Svepningen kanske sker hemma eller på sjukhuset. Om det blir på sjukhuset, så finns oftast ett rum för svepning där. Idag läggs ofta den avlidne i kistan med egna kläder.

Transport

Det som kanske är svårast att genomföra själv, men som går, är transporten av den avlidne.

Kring begravningsceremonin

Anhöriga kan själva beställa blommor, trycka upp programblad om sådana önskas, dekorera kistan och ordna med minnesstunden. Vill man att någon ska sjunga/spela på begravningen kan det ordnas själv. Samråd med präst kring musiken, gärna i samband med planeringssamtalet inför begravningen.

Om man vill ha en enklare kista kan man dekorera den med vacker textil, så kallat ”bårtäcke”. Man kan använda eget eller låna det av kyrkan.

Bild på våra bårtäcken finns på hemsida:

dan: www.svenskakyrkan.se/svardsjopastorat/bartacken

Detta får anhöriga eller andra närstående inte göra:

- Förvara askan i hemmet
- Dela upp askan (annat än om det finns mycket speciella omständigheter. Tillstånd söks hos Länsstyrelsen)
- Gravsätta utan gravsättningsintyg från Skatteverket
- Låta gravsätta utan tillstånd från gravrättsinnehavare.
- Flytta gravsatt stoft eller aska mellan olika gravplatser. (Annat än om det finns speciella omständigheter. Tillstånd söks hos kyrkan där stoftet eller askan är gravsatt).

forts. nästa sida

Detta ingår i begravningsavgiften

Alla folkbokförda i Sverige betalar begravningsavgift, oavsett om man är medlem i Svenska kyrkan eller ej. I begravningslagen 9 kap, 6§ framgår att följande ingår i begravningsavgiften:

- gravplats eller motsvarande på allmän begravningsplats under en tid av 25 år
- gravsättning inklusive gravöppning, återfyllning och iordningställande av öppnad grav
- transporter från det att huvudmannen övertagit ansvaret för den avlidna till dess att gravsättning har skett, med undantag av transport för gravsättning utanför huvudmannens område, om inte transporten beror på ett avtal om tillhandahållande av särskilda gravplatser
- kremering
- lokal för förvaring och visning av stoftet
- lokal för begravningsceremoni

Begravningsavgiften finansierar även skötsel av allmänna ytor på kyrkogårdar, nyanläggning av begravningsplatser, administration mm.

Vi hjälper er gärna så långt det är möjligt, kontakta din församling.

Kalle Bengtz
Kyrkoherde

DE OLIKA GRAVSKICKEN

Urngrav/kistgrav – en "klassisk" grav med gravsten/motsvarande. Här är det möjligt att själv plantera blommor och att ställa fram egna dekorationer/ljuslyktor.

Minneslund – en anonym gravsättningsplats, där gravsättningen sker utan att de anhöriga är med och där endast askan grävs ner, ej urnor.

Askgravplats – här gravsätts askan/urnan efter den/de avlidna. En gravrätt har två gravplatser. Här ingår en plakett där de avlidnas namn står. Det är tillåtet att dekorera med ljus/lykta och/eller snittblommor, ej plantering eller prydnadsföremål. Pastoratet ansvarar för den gemensamma planteringen. Askgravplatsen kostar 4 500 kr (2022 års taxa).

Informationskväll kring begravning och gravfrågor

1 NOVEMBER KL 18.30
SVÄRDSJÖ FÖRSAMLINGSGÅRD

Vi berättar om de olika gravskicken som finns, om kostnader i samband med begravning och mycket mer. Det finns möjlighet för er att ställa de frågor som ni har kring begravning, gravsättning, gravskötsel och annat.

Medverkar gör: kyrkoherde Kalle Bengtz, kyrkorådets ordförande Hans Matsols, kyrkogårds- och fastighetschef Torsten Byström och kamrer Karin Norling.

Stödgrupper för barn i sorg

Utanför Stefansgården i Falun flyger ballongerna i olika färger mot skyn. Varje ballong har en hälsning till en förälder eller ett syskon som har dött. Det är avslutningsdagen för en stödgrupp för barn/unga och föräldrar i sorg.

När någon dör i en familj – en mamma, pappa eller syskon – så kan det vara till hjälp att få träffa andra i sin ålder som är i samma situation. Det hjälper barnet, ungdomen att förstå att hen inte är ensam i sina känslor och upplevelser. I stödgrupperna delar man det som hänt, vad som blivit annorlunda och vad som kanske hjälper i sorgen. Träffarna innehåller även aktiviteter, övningar med olika teman såsom minnen och känslor.

Arbetet sker i samverkan mellan Sjukhuskyrkan, Rädda barnen och Svenska kyrkan.

För att delta i en stödgrupp behöver det ha gått minst sex månader efter dödsfallet. Stödgruppsledarna träffar

varje deltagare enskilt, tillsammans med vårdnadshavare eller annan vuxen, innan gruppen startar för att ge information och svara på frågor.

Stödgrupperna

- Erbjuds till hela Dalarna
- Startar löpande
- Är åldersindelade från förskolebarn till unga vuxna
- Grupperna består av fem till åtta deltagare.

Anmälan

Kuratorsenheten tar emot intresseanmälningar till stödgrupperna via tel 023-49 21 46 eller e-post: barnisorg@regiondalarna.se Intresseanmälan kan göras i samband med dödsfallet.

Michael Wingårdh
Präst Svärdsjö

Den välskötta eviga vilan

Det är få saker i kyrkans sammanhang som engagerar – gläder och upprör – folk i allmänhet så mycket som våra kyrkogårdar. Det visas många gånger stor uppskattning över hur fint skötta de är; när något inte är som förväntats kan upprördhet, ja till och med stor upprördhet, uttryckas.

Vad är det som gör att kyrkogården har blivit en så laddad plats för oss? Men det är väl självklart, kanske du tänker, där ligger ju dem som vi älskat, de viktigaste människorna i våra liv! Såklart ska platsen där de ligger vara tiptop, så har det ju varit i alla tider. Eller...?

I ett nummer av Falu-Kuriren för några år sen, inför allhelgonahelgen, kunde man läsa en intressant artikel av kyrkohistorikern Urban Claesson, som beskriver något helt annat: Faktiskt är de gröna, välansade kyrkogårdarna ett, historiskt sett, relativt nytt fenomen. För bara hundra år sedan var normen vildvuxna gräsytor och många lutande gravstenar. Gravarna försågs då oftast med träkors som med tiden ruttnade, på sina håll släppte man in kreatur på bete och ett återkommande problem

var kringböckande grisar som lyckats ta sig in på kyrkogården.

Under 1930-talet skedde dock ett sorts epokskifte: Ett stigande intresse för kyrkogårdens omsorg kunde skönjas – man började dekorera sina framlidna familjemedlemmars gravar med blommor och ljuslyktor, kyrkogårdarna städades och gräsytor klipptes, de försågs med bänkar och på sina håll anlades dammar och fontäner.

Vad låg egentligen bakom denna förändrade hållning? Claessons slutsats är att det tydligt handlade om en snabb förvandling av svenskarnas förhållande till sina döda; den kristna tron marginaliserades påtagligt när den moderna svenska välfärdsstaten, Folkhemmet, växte fram. Kyrkan som samlande faktor ersattes av staten.

Och vad händer med oss om den gängse tron på ett liv hos Gud, bortom döden, försvinner? Jomen då måste vi ju ta hand om våra döda själva! Claesson formulerar det så här: *Med ett folkhem där även de döda skulle få plats, blev det givetvis viktigt med prydliga kyrkogårdar där de döda kunde äminnas genom tändande av ljus. 1930-talets nya välfärdsnation inkluderade alla.*

LJUSTÄNDNING FÖR DÖDA OCH LEVANDE

Den kristna högtid som engagerar flest människor idag, det är utan tvekan allhelgonahelgen. Ljushaven på våra kyrkogårdar har växt enormt de senaste 20-30 åren. Sannolikt ligger detta helt i linje vad Claesson är inne på: En frukt av sekulariseringen, dvs. en ökad likgiltighet för religion, i vårt fall kristendo-

men. Och att tända ljus på sina dödas gravar är ju ett otroligt vackert sätt att ära dem. Just ljuständning är nog den mest oproblematiske symbolhandling vi har; den är enkel, konkret och enbart positiv.

Så fortsatt tända ljus, inte bara för döda utan också för levande! Enligt evangelisten Lukas (20:38), sa Jesus (och smaka nu ordentligt på orden): *Gud är inte en gud för döda utan för levande, ty för honom är alla levande.* Det är en enorm förmån att få vila i övertygelsen att Gud bär både en själv och all kära för evigt i sin allmakts famn. Inga välansade gräsmattor eller krattade grusgångar i världen kan mäta sig med det.

Jenny Ärnlov
präst Enviken

Oktober

1 LÖRDAG KL. 18:00
MUSIK VID HELGSMÅL
Enviken

2 SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
*den helige
Mikaels dag*
Sundborn

SÖNDAG KL. 15.00
GUDSTJÄNST
Lumshedens kapell

SÖNDAG KL. 15.00
MESSY CHURCH
Enviken, Tonfåglarna

6 TORSDAG KL. 18.00
ÄLGMÅLSMÄSSA
Enviken

8 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Sundborn

9 SÖNDAG KL. 11.00
FAMILJEGUDSTJÄNST
*Tacksägelse-
dagen*
Svärdsjö

SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Enviken, Kyrkokören

SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Sundborn

Välkomnande av nya
kantorn Ann-Sofi Stål

13 TORSDAG KL. 18:00
VECKOMÄSSA
Enviken

15 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Enviken

16 SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Sundborn

SÖNDAG KL. 16.00
GUDSTJÄNST
Svärdsjö

20 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

22 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Svärdsjö

23 SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Svärdsjö

SÖNDAG KL. 16.00
MÄSSA
Sundborn

SÖNDAG KL. 16.00
GUDSTJÄNST
Enviken

27 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

29 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Sundborn

30 SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Enviken

SÖNDAG KL. 16.00
GUDSTJÄNST
Svärdsjö

November

3 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

4 FREDAG KL. 18.00
LJUSTÄNDNINGS-
GUDSTJÄNST
Lumshedens kapell

5 LÖRDAG KL. 16.00
MINNESGUDSTJÄNST
*Alla helgons
dag*
Enviken, Kyrkokören

LÖRDAG KL. 18.00
MINNESGUDSTJÄNST
Svärdsjö, Kyrkokören

LÖRDAG KL. 18.00
MINNESGUDSTJÄNST
Sundborn, Kyrkokören

6 SÖNDAG KL 11.00
MÄSSA
Svärdsjö

10 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

12 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Enviken

13 SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Svärdsjö
*Söndagen
före dom-
söndagen*

SÖNDAG KL. 16.00
GUDSTJÄNST
Sundborn

17 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

19 LÖRDAG KL. 18.00
MUSIK VID HELGSMÅL
Svärdsjö

20 SÖNDAG KL. 11.00
GUDSTJÄNST
*Domssön-
dagen*
Boda missionskyrka

SÖNDAG KL. 11.00
MÄSSA
Sundborn

SÖNDAG KL. 16.00
GUDSTJÄNST
Enviken

24 TORSDAG KL. 18.00
VECKOMÄSSA
Enviken

Ny askgravplats ska anläggas på Sundborns kyrkogård, en skiss på askgravplatsens utseende har utformats och ärendet avhandlas under hösten i Sundborns församlingsråd och i Kyrkorådet.

Vill du veta mer?
Kontakta kyrkogårdschef
Torsten Byström på
0246-79 89 16

Kyrkokörer

Sundborn startar torsdag 13 oktober,
med vår nya kantor Ann-Sofi!
Kontakt Ann-Sofi Stål tel. 023-669 63 02

Svärdsjö kyrkokör torsdagar kl 19.00
Svärdsjö församlingsgård.
Kontakt Walters Börje Edenius,
tel 070-66 96 55

Envikens kyrkokör torsdagar kl. 19.00
Envikens Sockenstuga.
Kontakt Jonas Pehrs, tel 0247-79 89 24

Vad händer efter döden, enligt den lutherska traditionen?

Martin Luther hade en tydlig tro på helvetet, som påverkade både hans liv och teologi. För Luther var det givet att några inte kommer att förenas med Gud efter döden. Hur kan man förhålla sig till det som lutheran – måste man tro lika som Luther, eller finns det andra sätt att förhålla sig till tron på vad som händer efter döden?

Välkommen på föredrag!

**Onsdag 2 november
kl 18.30 i Svärdsjö
församlingsgård**

Berättar kyrkoherde Kalle Bengtz om sin teologiska forskning kring luthersk helveteslära som har resulterat i en masteruppsats.

Konfirmation

SVÄRDSJÖ KYRKA 14 MAJ

Foto: Johan Halvarsson

Bakre raden från vänster

Fredrik Linder, Idun Hedlund, Johanna Lindwall, Fanny Carlson, Tea Grundtman, Elsa Hansson, Klara Lindwall, Tilde Back, Noah Haga, Hugo Eklund, Edvin Holmström & Jenny Ärnlov

Främre raden från vänster

Alma Eriksson Hansson, Majja Rodarmel, Thea Skogli, Moa Lyck, Emma Lundberg, Klara Berglund, Emmie Mårsén, Lova Palm & Eyla Falk

Filmkväll

Välkommen till Filmkvällar
i **Församlingsgården i Svärdsjö!**

Vi ser film, fikar och pratar om filmer med teman som känns väldigt aktuella idag.

▶ TISDAG 25 OKTOBER KL 18.00

De andras liv, 2006. Om hur en Stasi-agent i tidigare Östtyskland så småningom förstår att man kan leva ett helt annat liv.

▶ TISDAG 29 NOVEMBER KL 18.00

Gudar och människor, 2010. Om svårt val i livshotande situation: stanna kvar och följa sin övertygelse eller fly till säkerhet?

Svenska kyrkan
SVÄRDSJÖ ENVIKEN SUNDBORN

Psykisk hälsa – berör alla

Psykisk hälsa är inte detsamma som frånvaron av psykisk sjukdom. Världshälsoorganisationen WHO definierar psykisk hälsa som *ett tillstånd av psykiskt välbefinnande där varje individ kan förverkliga sina egna möjligheter, klara av vanliga påfrestningar, arbeta produktivt och bidra till ett samhälle som hen lever i.*

10 oktober är världshälsodagen för psykisk hälsa med syfte att synliggöra psykisk hälsa och öka medvetenheten om frågor kopplade till psykisk hälsa i hela världen. För att uppmärksamma detta anordnar Region Dalarna varje år en vecka för att uppmärksamma psykisk hälsa och ohälsa genom föreläsningar, träffar och diskussioner. Organisationer som arbetar med psykisk hälsa och ohälsa medverkar, däribland Svärdsjö, Enviken och Sundborns pastorat.

Måndag 10 oktober är det invigning av fokusveckan i Stora Tuna kyrka, invigningen kommer sändas digitalt och **vi visar den i Församlingsgården i Svärdsjö, kl. 18.30-20.00.**

Psykisk ohälsa kan drabba vem som helst och har det drabbat dig är du inte ensam. Man kan behöva ett sammanhang att gå till. Vi har soppluncher, frukostträffar, filmkvällar, föreläsning-

ar, förutom att vi firar gudstjänst eller mässa varje vecka i våra olika kyrkor och konserter.

Kanske är du anhörig till någon med psykisk ohälsa? Som anhörig kan man ibland vara osäker på vart man skall vända sig eller kan behöva ha någon att

bolla med. Vi finns för dig som anhörig.

Emelie Kjellgren
diakon

Föreläsningen **”En hora som du kommer inte till himlen”** handlar om Cecilia Anderssons livsresa från skuld och skam till förlåtelse och försoning.

Cecilia berättar om hur hon kunde överleva sexuella övergrepp i barndomen. Föreningarna nxtME och Rise berättar om sig själva och vad de arbetar med.

- En hora som du kommer inte till himlen

En livsresa från skuld och skam, till förlåtelse och försoning.

En föreläsning av Cecilia Andersson om att överleva sexuella övergrepp i barndomen

Torsdag 13 oktober kl: 19.00 i Svärdsjö kyrka

Organisationerna nxtME och Rise finns med och presenterar sina föreningar.

- En del av fokusveckan för psykisk hälsa i Region Dalarna

Hjälp finns att få

Om du är ledsen, rädd, orolig eller känner dig ensam och behöver någon att prata med så finns vi här för dig.

Du kan ta kontakt med diakon eller präst i pastoratet se sid 23

Jourhavande präst, kl: 21-06 ring 112.

För att chatta gå in på www.svenskakyrkan.se/jourhavandeprest

BRIS för barn upp till 18 år ring 116 111 www.bris.se/for-barn-och-unga/prata-med-oss/

Region Dalarna har sammansatt en folder med vart man kan vända sig, som du når via QR-koden.

Livet i familjen – föräldraträffar

Att vara förälder är ofta underbart – och kanske lika ofta utmanande. Konflikter uppstår, syskon rivaliserar, samvetet gnager då det blivit alldeles för mycket skärmtid, orken tryter, relationen provas.

13/10 Föräldraskapets ledarskap
20/10 Barnets självbild
27/10 Att växa tillsammans

Källaren i Envikens Sockenstuga
kl. 19.15–20.45

Tre kvällar i oktober ges möjlighet att, utifrån angivna teman, mötas över en kopp varmt och fundera tillsammans över hur ett gott och hållbart föräldraskap kan se ut. Som utgångspunkt och inspiration för kvällarna presenteras delar ur boken *Frigör barnets potential – och din egen* av Agnetha Stagling Birgersson, ett förhållningssätt som är relationsbaserat och har likvärdighet och ömsesidig respekt som kärna.

Jenny Ärnlov, präst och fyrbarnsmamma,
leder samlingarna.

Tid för återhämtning

En dag i tystnad för kropp, själ och ande

Vi inleder dagen med frukost och information.
Därefter går vi in i tystnaden...

Ordet "retreat" betyder att dra sig tillbaka. Under dagen är du fri att använda din tid till det du vill. Kom ihåg att vila tar tid och plats. Om du vill så finns det möjlighet till vägledad avslappningsövning. Det kommer också att finnas konstnärligt material och böcker med andlig fördjupning att läsa.

Retreat lördag 19 november

i Sundborns kyrka och församlingshem • Kostnad 200 kronor

Anmälan senast 11 november

till Camilla Vallhagen, camilla.vallhagen@svenskakyrkan.se
023-669 63 01, 076-940 63 01

Hur har du haft det på nätet idag?

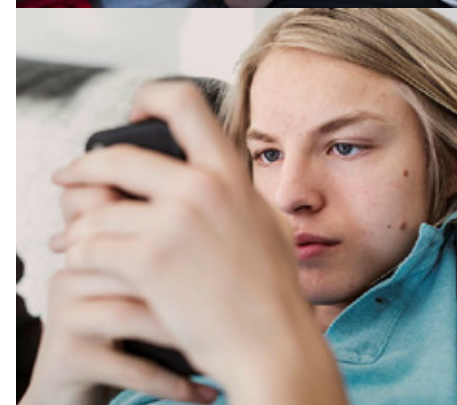
I dag har i princip alla 10-åringar en egen smartphone. Enligt undersökningar, gjorda 2016, spelade en 10-årig pojke i snitt online-spel tre timmar om dagen och 20 procent av alla tvååringar använde internet dagligen. Inte otänkbart att dessa siffror ökat. Ändå fortsätter vi att fråga våra barn hur de haft det i skolan eller vilka kompisar de lekt med – men inte lika självklart hur de har det på nätet.

Nätet bjuder många fantastiska möjligheter, men också faller i form av utnyttjande, mobbning och näthat. I värsta fall kan beroende utvecklas.

- Hur kan vi förhålla oss till detta och sätta sunda gränser – utan att det blir ständiga konflikter?
- Hur kan vi som föräldrar skapa trygga förutsättningar för att barnens liv på nätet ska bli så roligt och lärorikt som det faktiskt kan vara?
- Hur kan vi vuxna skapa en nyfiken hållning?
- Hur pratar vi med våra barn om deras liv på nätet?

Jenny Ärnlov, präst och fyrbarnsmamma, ger input utifrån kriminolog Maria Dufvas bok "Mitt barn på nätet" och leder samtalet.

Alla intresserade varmt välkomna!

ENVIKENS SOCKENSTUGA
torsdag 17 november kl. 19–21

REDAN HÖST...

Vi har kommit till slutet av sommaren och känner samma förundran som alltid – hur kunde sommaren gå så fort förbi? Ovanligt många och viktiga uppgifter väntar oss i höst. Här kommer en kort beskrivning av det viktigaste vi har att tillsammans ta itu med.

BUDGET

Under hösten läggs budgeten för pastoratets verksamhet år 2023. Arbetet började redan under våren. Då gick pastoratets anställda igenom sina verksamheter och lämnade in en redogörelse för behoven under det kommande året. Under samma tid har även församlingsråden utifrån sin horisont lämnat sina önskemål.

Alla uppgifter som kommit in ställs samman av kyrkoherde, kamrer och fastighetschef och läggs till grund för det fortsatta arbetet i arbetsutskottet. Med hänsyn till de senaste årens goda ekonomi med överskott läggs nu förslag till en underbalanserad budget. Det ger möjlighet att tidigt ta ansvar för en del kostnadskrävande insatser på fastighetssidan. Arbetsutskottets förslag går sedan till kyrkorådet. Det är sedan Kyrkofullmäktige som vid sitt höstsammanträde i november fastställer budgeten som också innehåller en flerårsplan. När det gäller kostnaderna för begravningsverksamheten lämnas

de uppgifterna till Kammarkollegium, som bestämmer begravningsavgiften som alla betalar oavsett medlemskap i Svenska kyrkan.

VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN

Pastoratet har precis fått en ny vård- och underhållsplan sammanställd. Den hjälper oss att göra rätt åtgärder i rätt tid för våra fastigheter och att de större underhållsarbetena och reparationerna läggs ut över tid på bästa möjliga sätt. Kostnaderna för fastighetsreparationer har stigit kraftigt. Inför budgetarbetet nu måste vi väga in förväntade kostnadsökningar till exempel för el och livsmedel.

FÖRSAMLINGSINSTRUKTION (FIN)

Församlingsinstruktionen är ett övergripande styrdokument för pastoratet. Det ska visa hur det enskilda pastoratet tolkat sin grundläggande uppgift i det lokala sammanhang där pastoratet finns. Därför behöver varje FIN innehålla en omvärldsbeskrivning som berättar hur samhället ser ut där pastoratet finns.

Den grundläggande uppgiften är densamma för alla pastorat, men måste utföras på olika sätt beroende på de lokala förhållanden och förutsättningar. I FIN dras slutsatser om hur pastoratet kan vara kyrka här och nu

i sitt eget sammanhang. FIN ska vara användbar i pastoratets arbete för såväl kyrkoherden och enskilda medarbetare som för kyrkorådets styrning. FIN arbetas fram och förankras i en bred process där anställda, förtroendevalda och församlingsbor ingår. FIN ska vara ett stöd för lokala prioriteringar och utvecklingsområden. FIN beskriver grunden för verksamheten och ska inte förväxlas med verksamhetsplanen. Fyra utvecklingsområden ska identifieras.

I en bilaga görs en omvärldsanalys med särskild kartläggning av barns och ungas situation.

LOKALFÖRSÖRJNINGSPLAN

Kyrkomötet har tagit beslut om att alla församlingar och pastorat ska ha en lokalförsörjningsplan sammanställd till slutet av år 2022. Målet med lokalförsörjningsplanen är att pastorat och församlingar ska kunna utföra sina

grundläggande uppgifter i lokaler som är ändamålsenliga. Det är också viktigt att tänka på hållbar och långsiktig resursanvändning. Ytan ska vara anpassad till verksamhetens behov. Planen tar sikte på tio år och revideras fortlöpande.

Församlingsinstruktion, vård- och underhållsplan, lokalförsörjningsplan, budget, årsredovisning, revision och stiftets visitationer ger tillsammans stöd för att kunna styra och leda en bred verksamhet där alla ska kunna känna sig lika välkomna med sina behov och önskemål. Det är avgörande och viktiga förutsättningar för fortsatt medlemskap i Svenska kyrkan.

I vår verksamhet gäller att ta hänsyn till klimat och natur i enlighet med Svenska kyrkans åtaganden som beskrivs i ”Färdplan för klimatet”.

Hans Matsols
ordf. kyrkorådet

Ann-Sofi Stål kontor

Bor: Slätta i Falun

Ålder: Nyss 50 fyllda

Familj: Gift och har två barn, 11 och 16 år

Hej! Jag heter Ann-Sofi och ska (har förmodligen redan börjat) tjänstgöra i Svärdsjö, Enviken och Sundborns pastorat som er nya kyrkomusiker när ni läser församlingsbladet!

Arbetet som kyrkomusiker inleddes 2000 då jag fick min första tjänst i Järvsö (kyrkan som tillsammans med Stora Tuna kyrka båda påstår sig vara Sveriges största landsortskyrka).

Därefter gick flyttlasset hem till Härliga Härjedalen under några år efter att sedan landa här i Dalarna och en tjänst i Bjurs under nästan tio år. Efter en tid i Falun är jag nu återigen tillbaka till ett pastorat utanför storstan – något jag längtat till!

Redan i grundskolan visste jag att min bana skulle vara musiken. Via musik-

linjen, folkhögskola och musikhögskola var siktet inne mot musiklejare och körpedagog, men kallet var ett annat. Att arbeta i kyrka och församling är att - bokstavligt talat - följa livet från vaggan till graven med en tro att vi alla är burna av Gud. I kyrkan och i församlingen ryms allt från den djupaste sorg till den allra största glädjen!

Körsång ligger mig varmt om hjärtat och det är ett viktigt nav i församlingen. Jag kommer att vara Sundborns kyrkokörs nya ledare. Håll även utkik under hösten för information om när Sundborns barnkör kommer att starta upp.

Jag ser fram mot att möta er! Sundborn är min utgångspunkt men jag kommer att finnas runt om i pastoratet.

TACK TILL MARGARETA

Margareta Störling har valt att avsluta sin tjänst hos oss för att söka sig till ett nytt arbete i Siljansnäs. Avtackning skedde den 21 augusti i Sundborns kyrka. Tack Maggan för din tid hos oss!

Kontaktuppgifter

FÖRSAMLINGSEXPEDITION & övriga ärenden

Lena Halvars Hedman 0246-79 89 01

Tisdag - torsdag 13.00-15.00

Soldatvägen 12, 790 23 Svärdsjö

svardsjo.pastorat@svenskakyrkan.se

Bokning av dop, vigsel och begravning 0246-79 89 00

måndag - fredag 8.00-16.00

www.svenskakyrkan.se/svardsjopastorat

KYRKORÅDET

Hans Matsols, Kyrkorådets ordförande hans.matsols@svenskakyrkan.se

PRÄSTER

Kalle Bengtz, kyrkoherde kalle.bengt@svenskakyrkan.se 0246-79 89 06

Michael Wingårdh, Svärdsjö michael.wingardh@svenskakyrkan.se 0246-79 89 13

Jenny Ärnlov, Enviken jenny.arnlov@svenskakyrkan.se 0246-79 89 25

Camilla Vallhagen, Sundborn camilla.vallhagen@svenskakyrkan.se 023-669 63 01

DIAKON

Emelie Kjellgren emelie.kjellgren@svenskakyrkan.se 0246-79 89 08

MUSIKER

Walters Börje Edenius, Svärdsjö borje@edenius.be 0246-79 89 12, 070-666 96 55

Jonas Pehrs, Enviken jonas.pehrs@svenskakyrkan.se 0246-79 89 24

Ann-Sofi Stål, Sundborn ann-sofi.stal@svenskakyrkan.se 023-669 63 02

BARN OCH UNGDOM

Maria Emanuelsson, Enviken maria.emanuelsson@svenskakyrkan.se 0246-79 89 21

Johan Halvarsson, Svärdsjö johan.halvarsson@svenskakyrkan.se 0246-79 89 05

Sofia Hansson, Svärdsjö sofia.hansson@svenskakyrkan.se 023-669 63 03

Christina Stoor Berglund, Sundborn christina.stoor.berglund@svenskakyrkan.se 023-669 63 04

EKONOMI & ADMINISTRATION

Karin Norling, kamrer karin.norling@svenskakyrkan.se 0246-79 89 02

Johanna Stängnings, begravn. admin johanna.stangnings@svenskakyrkan.se 0246-79 89 11

SERVICE OCH KYRKOGRÅRD

Torsten Byström, kyrkogårds och fastighetschef torsten.bystrom@svenskakyrkan.se 0246-79 89 16

Nils-Erik Eriksson, Svärdsjö nilserik.eriksson@svenskakyrkan.se 0246-79 89 07

Ove Nicklasson, Svärdsjö ove.nicklasson@svenskakyrkan.se 0246-79 89 10

Magdalena Sparresjö, Enviken magdalena.sparresjo@svenskakyrkan.se 0246-79 89 23

Johan Backlund, Enviken johan.backlund@svenskakyrkan.se 0246-79 89 22

Henrik Murmester, Sundborn henrik.murmester@svenskakyrkan.se 023-669 63 05

Se hit alla barn!
Här kan ni se film när
Ullis är på äventyr.

Ta fram kameran i mobilen och rikta mot QR-koden så länkas du till filmen.

Svenska kyrkans familjerådgivning i Falun i samarbete med S:t Lukas Dalarna

Familjerådgivningen är till för alla som har svårigheter i sina nära relationer

Den vänder sig till er som är gifta, sär- eller sammanboende, till er som är skilda eller på väg att skiljas, till dig som har gått igenom en separation och till dig som har svårigheter i kontakten med dina närmaste.

Du måste inte vara troende för att söka hjälp. Kyrkans familjerådgivning har respekt för varje människas tro och livsåskådning. Om och när dessa frågor kommer upp i

samtalen är familjerådgivaren beredd att tala om dem.

Familjerådgivarna är utbildade socionomer, inom par- och familjerådgivning och livsåskådningsfrågor. De har tystnadsplikt och för inte heller journal.

Verksamheten finansieras av Svenska kyrkan Falun och Svenska kyrkan Svärdsjö-Enviken-Sundborn.

Tidsbeställning och information: 023-70 50 44

Avgift: 300 kr för par/familj och 150 kr för enskild per tillfälle.

Besöks- och postadress: Gruvgatan 2, 3 tr, 791 62 Falun
(mitt emot Kulturhuset tio14, gamla Försäkringskassan)